

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 12 mars 1937 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om skyldighet för industri- och handelsidkande aktiebolag m. fl. företag att använda under goda ekonomiska tider uppkommen vinst till konsolidering av sin ekonomiska ställning.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 174 i första kammaren av herr *Anton Pettersson m. fl.* och nr 383 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Rosta *m. fl.* I motionerna, vilka äro likalydande, har anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning av frågan, huruvida och i vilken omfattning åtgärder kunna vidtagas för åstadkommande av att industri- och handelsidkande aktiebolag och därmed jämförliga företag i ökad utsträckning använda sin under goda ekonomiska tider uppkomna vinst till konsolidering av sin ekonomiska ställning, för att kunna möta en kommande lågkonjunktur.

I fråga om de skäl som föranlett motionärernas yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

Beträffande aktiebolag givas bestämmelser om reservfond, vinstutdelning och balansräkning i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag 53—56 §§. Enligt förstnämnda paragraf skola av aktiebolags årsvinst, efter avdrag för vad som åtgår till betäckande av möjligen förefintlig brist från föregående år, minst tio procent avsättas till reservfond. Vid beräkning av det belopp, som sålunda minst skall avsättas till reservfonden, må ej från årsvinsten avdragas den andel däri, som kan hava tillerkänts styrelseledamot eller annan såsom arvode (tantiem). Sedan fonden uppgått till ett belopp motsvarande tio procent av inbetalda aktiekapitalet eller till det högre belopp, som kan vara bestämt i bolagsordningen, må vidare avsättning av årsvinsten kunna upphöra; nedgår fonden under det sålunda stadgade beloppet, skall avsättning därtill ånyo vidtaga. Nedsättning av reservfonden får beslutas allenast för betäckande av förlust, som enligt fastställd balansräkning finnes hava uppstått å rörelsen i dess helhet, och som icke kan ersättas av andra befintliga, till framtida förfogande avsatta medel. I 54 § utsäges att till aktieägarna icke får — annorledes än i följd av aktiekapitalets nedsättning för vilket fall särskilda regler givas — utbetalas annat än den vinst, som förefinnes enligt fastställd balansräkning för sista året, i den mån vinsten ej skall avsättas till reservfonden. I 55 § heter det, att bolagsstämma ej må förfoga över

bolagets vinstmedel eller övriga tillgångar för ändamål, som uppenbarligen är för bolagets verksamhet främmande, stämman dock obetaget att till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål använda tillgång, som i förhållande till bolagets ställning är av ringa betydelse. I 56 § givas bestämmelser i avseende å upprättande av balansräkning. Sålunda stadgas att bolagets tillgångar såsom regel ej må upptagas vare sig över sina verkliga värden eller till högre belopp än som motsvara kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning. Vidare utsäges, att osäkra fordringar skola upptagas endast till de belopp, varmed de beräknas komma att inflyta, och att värdelösa fordringar skola avskrivas.

Lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar innehåller i 18 och 19 §§ bestämmelser likartade dem som upptagits i aktiebolagslagen 54 och 55 §§.

I bokföringslagen den 31 maj 1929, § 9, föreskrives bland annat, att bokföringsskyldigs tillgångar i regel ej må upptagas över sina verkliga värden, att osäkra fordringar skola upptagas endast till de belopp varmed de beräknas inflyta, samt att värdelösa fordringar icke må uppföras såsom tillgång.

Med bifall till ett av Kungl. Maj:t därom i proposition, nr 205, framlagt förslag beviljade 1933 års riksdag anslag till bestridande av kostnader för utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen. I propositionen uttalade dåvarande chefen för justitiedepartementet, att aktiebolagslagstiftningen borde i sin helhet göras till föremål för granskning. Departementschefen antydde vidare vissa frågor vilka borde ägnas särskild uppmärksamhet. Sålunda förklarade han, att en omprövning av bestämmelserna om upprättande av balansräkning m. m. syntes befogad.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 juni 1933 tillsattes därefter en kommitté för verkställande av ifrågavarande utredning, den s. k. aktiebolagskommittén. Den 1 februari 1935 förordnade Kungl. Maj:t, att aktiebolagskommittén från och med den 1 mars 1935 skulle vara upplöst, och att den av kommittén omhänderthavda utredningen skulle övertagas av lagberedningen. Kungl. Maj:t förordnade tillika särskilda sakkunniga att vid utredningen biträda lagberedningen. Enligt den av lagberedningen till Kungl. Maj:t avgivna redogörelsen för dess verksamhet under år 1936 har vid det av beredningen fortsatta utredningsarbetet bearbetning skett av tidigare utkast till bestämmelser om bl. a. balansräkning samt vinst- och förlusträkning. Sedan lagberedningen genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 november 1935 anbefallts att avgiva yttrande i anledning av riksdagens skrivelse den 5 april 1935 med anhållan om utredning beträffande frågan om lagstiftning i syfte att få till stånd betryggande former för pensionering av anställda hos enskilda företag, såvitt ärendet berörde området för beredningens uppdrag eller vad därmed kunde äga omedelbart sammanhang, har beredningen under hösten 1936 och början av 1937 utarbetat förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser m. m. (Statens offentl. utredn. 1937: 13).

Vidare må nämnas att 1933 års skogsindustrisakkunniga i sitt den 29

juli 1935 avgivna betänkande angående råvaruförsörjning, produktion och arbetarantal m. m. vid skogsindustrierna (Statens offentl. utredn. 1935: 36) under rubriken »Förslag och rekommendationer» förklarar bl. a., att de sakkunniga ansåge att det borde tagas under övervägande vid den pågående utredningen om revision av gällande aktiebolagslag, huruvida strängare föreskrifter borde meddelas för aktiebolag än de nu gällande i fråga om nedskrivning av värden på anläggningar och lager samt om fondbildning. Såsom motivering till detta förslag ha de sakkunniga bland annat anfört följande:

Där nedläggandet av sågverk ägt rum, har detta icke i alla fallen föranletts av koncentration och rationalisering, utan många sågverk, vilka fört en tynande tillvaro, hava varit nödsakade att upphöra med sin rörelse på grund av ekonomiskt sammanbrott, som icke sällan framkallats av efterkrigsårens våldsamma kapitalförluster. Verkningarna härav för de anställda och kommunerna hava varit av sådan art, att statsmakterna av sociala skäl vid olika tillfällen och i synnerhet under de båda senaste åren funnit sig böra ingripa för stödjande och återupprättande av helt eller delvis nedlagda verk inom sågverksindustrien. Såsom exempel härpå kan nämnas den beviljade statshjälpen dels till sågverksrörelsens uppehållande i Norrbotten, dels ock till möjliggörande av en mjukare avveckling av driften vid de s. k. Enhörningsverken i Sundsvall m. fl.

Till de relativt många ekonomiska sammanbrotten inom trävaruindustrien hava emellertid i många fall medverkat företagens ekonomiska dispositioner. Under krigsårens högkonjunktur och dyrtid anlades och påbyggdes sålunda en mängd industriella verk till kostnader, som icke på långt när motsvarade vad som rimligen under en normal konjunktur kunde förräntas. Erfarenheten har också givit vid handen, att, där icke vederbörande företagare allvarligt sökt eller förmått att med intjänta vinster nedskära kris tidens värden på anläggningar och lager, detta haft till oundviklig följd stora förluster och ekonomisk katastrof för företagarna själva, ävensom förluster för förlagsgivande banker. De företag åter, som använt de goda konjunkturerna till en djupgående ekonomisk konsolidering — vilket också särskilt inom den kombinerade sågverks- och cellulosa industrien ägt rum — hava icke blott förmått övervinna efterkrigsårens starka ekonomiska påfrestningar utan jämväl kunnat bedriva sin rörelse utan nämnvärda rubbningar för de anställda och det allmänna. De sakkunniga hålla före, att detta sistnämnda förhållande varit och alltjämt är av grundläggande betydelse för den framtida stabiliteten hos skogsindustrierna och deras förmåga att fylla sin stora uppgift för folkförsörjningen i vårt land. Det har därför enligt de sakkunnigas mening synts böra tagas under övervägande, huruvida icke från statsmakternas sida borde vidtagas åtgärder i syfte att stärka en sådan utveckling inom den industriella verksamheten i allmänhet genom att för aktiebolag meddela strängare föreskrifter än de nu gällande i fråga om nedskrivning av värden på anläggningar och lager samt om fondbildning, allt till förebyggande av oklok vinstutdelning.

Detta spörsmål är givetvis av mycket grannlaga natur. Ett företag har exempelvis ett visst år icke möjlighet att, även med en mycket stark nedskärning av vinstutdelningen, göra sådana avskrivningar, som i medeltal skett under tidigare år, men dessa hava i stället varit av sådan storleksordning, att företaget det oaktat ser sig i stånd att, därest avskrivningarna för löpande året hållas nere, giva en måttlig utdelning till aktieägarna. Principen synes böra vara att vid årsslut med större vinster göra kraftigare avskrivningar eller avsättningar till fonder, för att vid årsslut med reducerade vinster i

stället kunna lämna någon avkastning på investerat kapital. Spörsmålet är emellertid av så omfattande natur och står i så intimt samband med aktiebolagslagens bärande principer, att det lämpligen synes böra övervägas vid den utredning, som inom lagberedningen pågår med uppgift att avgiva förslag om revision av gällande aktiebolagslag. För de sakkunniga har syftet varit att väcka frågan, huruvida möjlighet finnes att i angivna hänseende åstadkomma en för de enskilda och det allmänna nyttig skärpning av lagstiftningen. De sakkunniga vilja i detta sammanhang framhålla betydelsen av, att avdrag i beskattningshänseende medgivnas i sådan utsträckning, att dessa konsolideringssträvanden icke motverkas.

Med en den 3 december 1935 dagtecknad skrivelse från chefen för justitiedepartementet har nämnda sakkunnigbetänkande överlämnats till lagberedningen, därvid beredningen anbefallts att vid fullgörandet av sitt uppdrag taga under övervägande de sakkunnigas ovan återgivna förslag.

I förevarande motioner anföres — i anslutning till skogsindustrisakkunnigas ovanberörda yttrande och förslag — följande:

Det torde ingalunda vara ovanligt, att de industriidkande bolagen å sina stämmor, t. o. m. mot driftsledningens avstyrkande, under goda ekonomiska tider beslutat om gratisaktier och stora vinstutdelningar utan att först ha tillräckligt konsoliderat bolagets ställning, med påföljd att de vid första lågkonjunktur kommit i ekonomiska svårigheter. Därigenom har den till företagen knutna arbetarstammen ofta måst entledigas och dess försörjning i stor utsträckning övertagas av det allmänna.

En av omtanken om bolagens fortbestånd vidtagen begränsning av vinstutdelningen under en högkonjunktur torde otvivelaktigt vara av behovet påkallad. Man kan på allvar ifrågasätta, om icke detta i själva verket också måste betraktas som ett aktieägarintresse. En någorlunda jämn och regelbunden aktieutdelning torde nämligen, framför allt för den, som för t. ex. sin ålderdomsförsörjning placerat sina besparingar i aktier, vara att föredraga framför en hög utdelning vid vissa tillfällen och en ringa eller ingen utdelning under andra tider.

Den skyldighet att fondera vinstmedel, som innefattas i bestämmelserna om avsättning av viss del av vinsten till en reservfond, är otvivelaktigt ägnad att i någon mån bereda bolagen för mötande av kommande kriser. Vad härigenom står att vinna är emellertid uppenbarligen otillräckligt, och det synes därför angeläget att statsmakterna överväga, huruvida ytterligare åtgärder i här berörda syfte kunna vidtagas.

Utskottet.

Såsom av utskottets redogörelse framgår ha 1933 års skogsindustrisakkunniga i sitt år 1935 avgivna betänkande väckt frågan huruvida icke strängare föreskrifter än de nu gällande borde meddelas för aktiebolag i fråga om nedskrivning av värden på anläggningar och lager samt om fondbildning. De sakkunniga ha därvid särskilt tänkt på möjligheten att genom en djupgående ekonomisk konsolidering av företagen under högkonjunktur göra dem väl rustade att möta kommande sämre tider. Denna tanke har upptagits av motionärerna, och jämväl utskottet finner den värd allt beaktande. Det synes emellertid icke föreligga anledning för riksdagen att nu göra någon framställning i saken till Kungl. Maj:t. Sedan flera år tillbaka pågår

nämligen utredning angående en reform av lagstiftningen om aktiebolag, vilken i nu förevarande avseende torde vara normgivande för den rättsliga regleringen även av andra företagsformer varom här kan bli fråga. Resultatet av utredningen, vilken numera omhänderhaves av lagberedningen, lär emotses inom de närmaste åren. Och lagberedningen har, såsom ovan nämnts, uttryckligen fått sig förelagt att taga den av skogsindustrisakkunniga framförda frågan under överbägande vid fullgörandet av sitt uppdrag. I detta sammanhang må även framhållas, att då nämnda fråga berör aktiebolagslagstiftningens centrala delar, det näppeligen låter sig göra att, på sätt skett beträffande spörsmålet om aktiebolagens pensionsfonder, utbryta densamma till separat behandling.

Under hänvisning till det sålunda anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 mars 1937.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Klefbeck, Erik Anderson, Ernst Svenson*, Ekströmer*, Colleen*, Berglund* och *Roos*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist, Lindqvist* och *Lindmark*, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Mellerud, *Eriksson* i Toftered, *Gezelius* och *Landgren*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.